נו: הזהב פרק רביעי בבא מציעא

יצאו שטרות. מדממעט להו מאונאה משמע דחל המכר מדאוריית' בשטרות ופ"ת פרק מי שמת (כ"ב דף קמז:) אמרינן מתנת שכיב מרע מדרבנן ופריך והאמר רב נחמן המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מוחל ומודה רב נחמן שאם נתנו במתנת שכיב מרע שאינו יכול למחול מי אמרת בשלמא מתנת שכיב מרע דאורייתא משום הכי אינו יכול למחול כו' והשתא הלא מכר שטר חוב דאורייתא ואפי' הכי יכול למחול ומפרש ר"י דה"פ מי אמרת בשלמא דאורייתא היינו מהעברתם מ"כ עשאו הכתוב יורש וא"כ אמאי יורש מוחל מאי אולמיה דהאי יורש מהאי מי נמי אפי' הוי מכר שטר חוב דרבנן משכחת ביה אונאה מדאורייתא כגון שהלוהו על פה ונתן לו יותר מדאי כדי לעשות שטר שיעבוד או הלוהו בשטר ונתן לו הלוה יותר מדאי שיחזיר לו השטר [a] והיה מלוה על פה ולרבינו מייס גרמה דקנה מן התורה אם יש לגוה קרקעות שמוכר לו שיעבוד שיש לו בקרקעות (כ"ק דף סב:) כתבתי באריכות:

והאי ביומיה מבירה הוא. תימה דבפ' קמא דע"ז (דף טו. ושם ד"ה והשתא) מוכח דשכירות לא קני מישראל שאסר פרה מכהן ומלא לבית דירה אמרו וי"ל דהכא גבי אונאה כתיב ממכר מיותר לרבות שכירות: **כל** דבר שבמדה כו' **אפילו** פחות מבדי אונאה הוזר. הכא משמע דרבא מיירי אף בקרקעות וכן נמי פרק האיש מקדש (קדושין דף מב: ושם ד"ה ה"ג) דקאמר ובמקרקעי נמי לא אמרינן אלא דפליג באומדנא אבל פליג במשתתא אפילו פחות מכדי אונאה מוחר דאמר רבא כל דבר שבמדה מוחר ומוזר דקאמר היינו שהמקח בטל לגמרי כדמוכח ריש התודה (מנחות דף עז.) ושלהי הספינה (כ"ב דף 5.) וקשה דבפרק בית כור (שם דף קד. ושם ד"ה פחות) תנן בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחצי פיחת כל שהוא יבכה הומיר כל שהוא יחזור ופירש רש"י התם דהא דאמר רבא דמוחר מילתיה לא הוי בקרקעות וקשה לפירושו מהכא וי"ל דהתם אינו אומר המוכר מדדתי שיש בה בית כור דאז ודאי היה מוחר כדרבא אלא סתמא אומר כך וסבור היה המוכר שיש כך ולכך המקח קיים וא"ת לימא דידע דשתא שיחא ומוכרו יותר משויו וכיון דזרעינהו דאמר בטל אגב קרקע וי"ל בענין זה פשיטא דיש אונאה שהמכר אינו תלוי בקרקע אלא בחטי שבשוק: **אלא** דאמר שדאי בה כדבעי לה.

וא"ת היינו מקח טעות דבעי ליה ו' והוא לא שדא אלא ה' וי"ל דהמוכר מודה דלא שדא אלא ה' ואמר דלא בעי אלא ה' וקרקע זו אם זרעה כדבעי לה שוה אותם דמיס ואגלאי מילתא דבעי שיתא וא"ת למה לא תחשב זו אונאת קרקע כיון שלא טעה לא בגמרת מנין החטין ולא בשומא לא טעה אלא במה שלא הוסבח הקרקע כדבעי לה וי"ל כיון דאי הוה שדא בה כדבעי לה כמו שאמר היו שוה אותם דמיס נמצא שהאונאה מן החטין ולא מן הקרקע:

אמר

קדשים שהיא חייב באחריותן יש להן אונאה ושאינו חייב באחריותן אין להן אונאה [b] רבי יהודה אומר אף המוכר ס"ת בהמה ומרגלית אין להם אונאה אמרו לו [c] לא אמרו אלא את אלו: **גמ'** מנהני מילי דתנו רבנן [1] וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך [2] דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות שאינן מטלטלים יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות דכתיב וכי תמכרו ממכר שגופו מכור וגופו קנוי יצאו שטרות שאין גופן מכור ואין גופן קנוי ואינן עומדין אלא לראיה שבהם מכאן אמרו המוכר שטרותיו לבשם יש להם אונאה פשיטא לאפוקי מדרב כהנא דאמר [3] אין אונאה לפרוטות קמ"ל יש אונאה לפרוטות הקדשות אמר קרא [4] אחיו אחיו ולא הקדש מתקיף לה רבה בר ממל כל היכא דכתיב ידו ידו ממש הוא אלא מעתה דכתיב [5] ויקח את כל ארצו מידו הכי נמי דכל ארעא בידיה הוה נקיט לה אלא מרשותו הכא נמי מרשותו וכל היכא דכתיב ידו לאו ידו ממש הוא והתניא [6] אם המצא תמצא בידו אין לי אלא ידו גנבו חצירו וקרפיפו מנין ת"ל אם המצא תמצא מ"מ טעמא דכתב רחמנא אם המצא תמצא הא לאו הכי הוה אמינא כל היכא דכתב ידו ידו ממש הוא ותו תניא [7] ונתן בידה אין לי אלא ידה גנבה חצירה וקרפיפה מנין ת"ל ונתן מ"מ טעמא דכתב רחמנא ונתן הא לאו הכי הו"א כל היכא דכתב ידו ידו ממש [8] אלא כל ידו ידו ממש הוא ושאני התם דליכא למימר הכי אלא מרשותו בעי רבי זירא שכירות יש לו אונאה או אין לו אונאה ממכר אמר רחמנא אבל לא שכירות או דלמא לא שנא אמר ליה אביי מי כתיב ממכר לעולם ממכר סתמא כתיב [9] והאי נמי ביומיה מכירה היא [10] בעי רבא חטין וזרען בקרקע מהו יש להם אונאה או אין להם אונאה כמאן דשדיין בבדא דמיין ויש להם אונאה או דלמא בטלינהו על גב ארעא היכי דמי אילימא דאמר איהו שדאי בה שיתא ואתו סהדי ואמרי דלא שדא בה אלא חמשה [11] והאמר רבא [12] כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה חוזר אלא [13] דאמר איהו שדאי בה כדאבעי לה ואיגלאי מילתא דלא שדא בה כדאבעי לה יש להם אונאה או אין להם אונאה כמאן דשדי בבדא דמיין ויש להם אונאה או דלמא בטלינהו אגב ארעא [14] נשבעין עליהן או אין נשבעין עליהן כמאן דשדיין בבדא דמיין ונשבעין עליהן או דלמא בטלינהו אגב ארעא ואין נשבעין עליהן [15] עומר מתירן או אין עומר מתירן היכי דמי אי דאשרוש תנינא אי דלא אשרוש תנינא דתנן [16] אם השרישו קודם לעומר עומר מתירן ואם לאו אסורין עד שיבא עומר הבא [17] לא צריכא [18] דחצדינהו וזרעינהו קודם לעומר ואתא ליה עומר וחליף עילוייהו ולא אשרוש קודם לעומר מהו

מהו

קדשים שאינו באחריותן. אמר הרי עלי עולה והפרישה והוממה ומכרה: **יש להן אונאה.** דכיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה דידיה היא ואל תוני אים את אמיו [d] קיינא ביה: **ושאינו חייב באחריותן.** כגון דאמר הרי זו: **אף המוכר ספר תורה כו'.** מפרש טעמא בגמרא [e] בברייתא:

גמ' דבר הנקנה מיד ליד. הזהיר עליו בכל תורה: **שהוקשו לקרקעות.** [דכתיב] והתנחלתם אותם וגו' (ויקרא כה) הוקשו לאחוזה: **מכאן אמרו.** מדלא אמעוט שטרות אלא משום דאין גופן קנוי ומכור: **המוכר שטרותיו לבשם.** לגור בהם אבקת סממנין נמצא ממכרן של אלו לצורך תשמיש גופן הוא: **יש להן אונאה.** דגופן קנוי ומכור: **פשיטא.** מאי שנא מכל מטלטלי דעלמא: **לפרוטות.** סתם מוכר שטרות לבשם אין שם המקח של איסר ביחד אלא של פרוטות: **ידו ממש הוא.** דקדייקת לעיל מיד עמיתך מטלטלים דוקא הנקמין מיד אל יד: **הכא נמי מרשות.** עמיתך קאמר ואפי' קרקעות נמי בתשמש: **אין לי.** שיתחייב כפל: **אלא.** בזמן שלקחה בידו: **גנבו חצירו [קרפיפו] מנין.** שאם נכנסה שם ונעל בפניה לגנבה מנין שקנתה לו חצירו ומתחייב כפל: **ת"ל ונתן מ"מ.** מדלא כתיב ובידה יתננו: **ושאני הכא.** ויקח את כל אדונו: **יש להם אונאה.** אם מכרן: **בעלינהו אגב ארעא.** ואין אונאה לקרקעות ובשלא השריש קאי: **שדאי.** זרעתי בה שם שאין: **חוזר.** דמקח טעות הוא דהא בהדיא פי' בחזקת כן ואינו כן וכיון שהמקח טעות הוא אפי' בטיל להו אגב ארעא מחר דהי דאימעיט קרקעות מדין אונאה מדין מקח טעות לא אימעיט שהרי אין זה מכר דאדעתא דהכי לא זבן: **כדבעי לה.** כמה שצריך לקרקע דמידי דאומדנא דסכיח דטעו הוי כדין אונאה: **נשבעין עליהן.** אם הודה במקצת כגון טענו פסקת עמי לזרוע ו' אמרתי לך וזרעת חמש והוא אומר זרעתי חמש ומחלה: **עומר מתירן.** קס"ד אגידולין דידהו קמיבעיא ליה ולהכי קמהדר אי דאשרוש קודם לעומר: **תנינא.** דעומר מתיר את גידוליהן במסכת מנחות (דף עא.) והתם מפרש טעמא: **ואי דלא אשרוש.** נשעת הנאת עומר: **תנינא.** דאין עומר מתירן: **דחצדינהו.** מן החדש והיו צריכין שיתירם עומר לאכילה: **וזרעינהו קודם לעומר.** ומלף ליה עומר עלייהו בלא אשרוש:

מהו

עין משפט נר מצוה

קנו א מיי' פי"ב מהל' מכירה הל' מ ופי"ג הלכה יג סמג לאוין קע טוש"ע מ"מ סי' רס סעיף עו:

קנז ב מיי' שם פי"ג הלכה ח סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רס סעיף לה:

קנח ג מיי' שם פט"ו הלכה ו סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רלג סעיף ח:

קנט ד מיי' שם פי"ג הל' טו סמג שם טוש"ע מ"מ סי' רס סעיף לד ולא לאיפסיקא:

קס ה מיי' שם וסמג שם טוש"ע שם ומסיגין אותו שטעות היסת:

קסא ו מיי' פ"ז מהל' מתנות ומיסין הלכה יד ופ"י מהלכות מאכלות אסורות הל' ד סמג לאוין קמג קמד טוש"ע י"ד סי' רלג סעיף ג:

קסב ז מיי' פ"י מהל' מתנות אפורות הלכה ה ועיין בהשגות ובכ"מ ובל"מ סמג שם טוש"ע שם סעיף ד:

תורה אור השלם

1 וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו: ויקרא כה יד

2 כי חשבון עיר סיחן מלך האמורי הוא והוא נלחם במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו עד ארנן:

3 אם המצא תמצא בידו הגנבה משור עד חמור עד שה חיים שנים ישלם: שמות כב ג

4 כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו:

דברים כד א

מסורת הש"ס

ג) כ"ב עח., ב) [לעיל מז:], ג) [לעיל נה.], ד) כ"ק סד: ביטין עז. לעיל י:, ה) [ביטין עז.], ו) מנחות סט. [ע"ש], ז) קדושין מב: [ושם אותה רבה] מנחות סט. כ"ב 5., ח) [מנחות סט.], ט) [שם], י) שם ע., כ) שם סט., ל) [ויקרא כה], מ) [לקמן נח:].

גליון הש"ם

גמ' אלא כל ידו ידו ממש הוא. עיין סנהדרין דף פה ע"ב תוס' ד"ה עד: הוס' ד"ה יצאו וכו' ויהיה בלות ע"ש. ועיין בסמ"ג עשין עשה פט:

מוסף רש"י

אין אונאה לפרוטות. כמחות מלוסר שהוא מטעם של כסף (לעיל נה.). ת"ל ונתן מכל מקום. ודרשינן ליה בתמי נפשיה. מדלא כתיב וכיצה יתנו משמע לן נתינה כל דהוא וידה דכתב רחמנא, דבענן דומיא דידה דמשתמרת לדעתה (גיטין עז.). שדאי בה שיתא. זרעתי בקרקע זו שם טוריס (מנחות שם.). דלא שדא בה אלא חמשה. דהשתא ליכא שיעור אונאה שתות (שם). כל דבר שבמדה כו' חוזר. כיון דקפיד לא מחל ולפילו בפחות משתות ולא שייכא בה דין אונאה שיהא מקח קיים ויחזיר אונאה אלא כל המקח בטל ויחזיר (שם) שאין זה כשאר אונאות דקי"ל (לעיל מט.) פחות משתות מחיל אינם, דהתם אין כל אדם יכול לאמלם הדמים, אבל טועה במדה טעות הוא ואדעתא דהכי לא עביד (קדושין מב.). ודרעינהו קודם לעומר. דלא שריטו עומר דאשתקד ולא השריטו כשעת עומר זה (מנחות שם.).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com